Selvitys puroluonnon täydennyskohteista yleiskaavaa 2020 varten

Sinikka Rantalainen 27.9.2019

Vantaa

Selvityksen taustaa

Vantaan yleiskaavatoimikunnassa 2.4.2019 päätettiin yleiskaavaa koskevista lisäselvitystarpeista. Yhtenä selvitettävänä asiana esitettiin puroluontoselvitys, jossa toisaalta arvioidaan purojen varsien arvokkaita luontokohteita ja toisaalta purojen vaatimaa tilaa kaupunkirakenteessa. Selvityksen pohjalta kehitetään pienvesiä koskevia yleiskaavamerkintöja tai määräyksiä.

Virtavedet, joet ja purot ovat Vantaalle tyypillistä vesiluontoa. Valtaosa Vantaan puroista on savimaiden puroja, joka on luontotyyppinä äärimmäisen uhanalainen. Monet Vantaan purot ovat lähdevaikutteisia, minkä ansiosta niissä riittää vettä myös kuivina alivirtaaman aikoina.

Vuosien saatossa Vantaan purot ovat kokeneet paljon muutoksia. Puroja on suoristettu ja putkitettu tai niiden linjauksia on muutettu rakentamisen ja muun maankäytön sekä viljelyn tarpeiden mukaan. Jäljellä olevat avoimet purouomat ja varsinkin niiden vielä luonnonmukaisessa uomassaan säilyneet osuudet ovat arvokkaita luontotyyppejä ja myös kiinnostavia maamerkkejä maisemassa.

Suurelta osin Vantaan purot ovat myös vesilain tarkoittamia vesistöjä, joita koskee vesitaloushankkeiden yleinen luvanvaraisuus (Vesilaki luku 3 §2).

Kalaston kannalta Vantaan arvokkaimpia puroja ovat tällä hetkellä Rekolanoja, Myllyniitynoja ja Kylmäoja. Näissä puroissa on kunnostettu ja ylläpidetty taimenen kutusoraikkoja ja poikastuotanto on onnistunut - erityisen hyvin Kylmäojassa. Myös Krakanojalla on potentiaalia kehittyä taimenen kannalta paremmaksi vedenlaadun parantumisen myötä.

Virtavesien arvotuksen perusteita

Vantaan virtavesistä on tehty vuosien kuluessa monenlaisia tutkimuksia ja selvityksiä, jotka ovat olleet tämän tarkastelun lähdeaineistona.

Vantaan pienvesiselvitys vuonna 2009 tehtiin kaupungille laadittavan hulevesiohjelman osaselvityksenä ja työssä nostettiin esille Vantaan runsas puroverkosto. Pienvesiselvityksen jatkona tehtiin virtavesiselvitys, jossa etsittiin ja rajattiin Vantaan purojen varsilta vesiluonnon arvokohteita sekä tarkasteltiin pienvesistöjä monipuolisesti kalaston, ekologisten yhteyksien ja vesilain kannalta. Lisäksi on tehty opinnäytetöitä, joissa on tarkasteltu tiettyjen purojen ekologista tilaa ja valuma-alueiden tilaa. Myös laitosten velvoitetarkkailujen kalastotiedot sekä kalastonhoitoyhdistysten kutusoraikkokunnostukset sekä muut luontoselvitykset ovat olleet tarkastelun lähtöaineistoja.

Vantaan virtavesiselvityksessä käytettiin seuraavia purojen arvotusperiaatteita:

- Purossa virtaa vettä ympäri vuoden
  - Edellytys mm. kalaston esiintymiselle
  - Viileä pohjavirtaama, lähteisyys
- Hyvälaatuinen vesi
- Puron valuma-alueen tila
- Uoman luonnontilaisuus
  - Luonnontilaisissa uomissa esiintyy runsaasti kuollutta puuainesta
  - Uoman mutkittelu, syvyysvaihtelut, tulvatasanteet
  - Koski-suvanto –vuorottelu
- Puroa ympäröivä kasvillisuus ja sen luonnontilaisuus
  - Vaikutusta mm. veden lämpötilaan ja puroympäristön mikroilmastoon
  - Muuntuneisuus ei tee purokohteesta arvotonta vaikkakin alentaa puron luonnontilaa
- Purolla on meriyhteys tai se on osa laajempaa sisämaan vesistöjatkumoa
- Yllämainittujen perusteella puroluontokohteille annettiin epävirallinen luokitus paikallisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin

Yleiskaavaluonnoksen 2020 SL- ja luo-alue-ehdotukset sekä virtavesiselvityksessä osoitetut puroluonnon arvokohteet

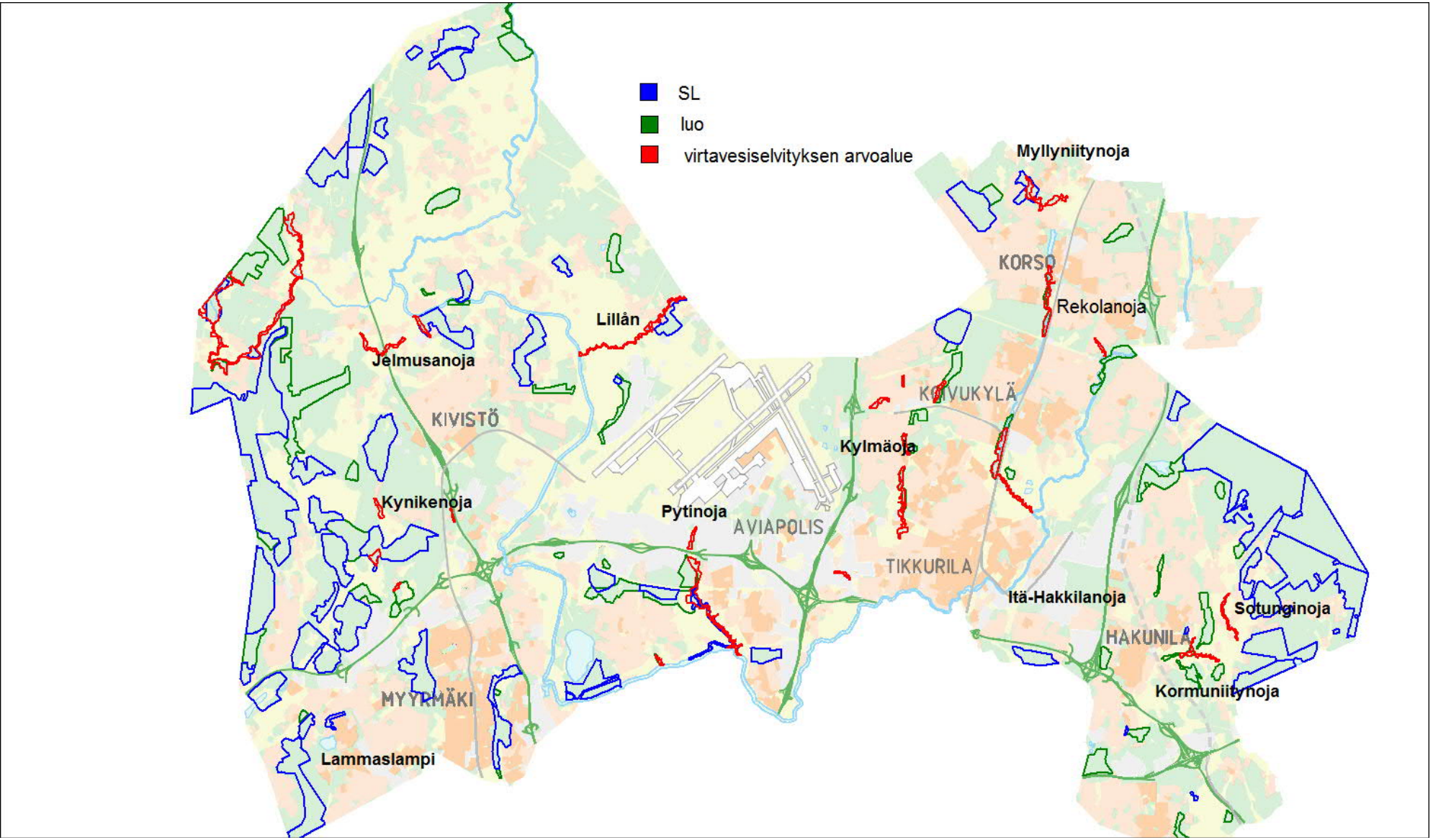

Ehdotukset puroluonnon täydentämiskohteiksi yleiskaavaan 2020

Vantaan yleiskaava 2007 ja vuonna 2019 laadittu kaavaluonnos sisältävät jo varsin paljon puroluonnon suojelua. Vantaan virtavesiselvityksessä rajattiin kartalle yhteensä 24 arvokasta virtavesiluonnon kohdetta. Näistä kohteista jo puolet sijoittuu uuden yleiskaavaluonnoksen luonnonsuojelu- tai luo-alueille. Lisäksi yleiskaavaluonnoksessa on osoitettu suojelu- tai luo-alueiksi viisi sellaista joenvarsimetsää, jotka eivät olleet mukana virtavesiselvityksen tarkastelussa.

Täydentäviksi puroluontokohteiksi yleiskaavaan 2020 esitetään puro-osuuksia seuraavasti:

- Peltoalueilla mutkittelevia ja rantavyöhykkeiltään hyvin säilyneitä puro-osuuksia
  - Sotunginoja, Lillån alajuoksu, Jelmusanoja
- Kalastoltaan erityisen merkittäviä puroja
  - Kylmäoja, Rekolanoja
- Meriyhteyden omaavia puroja
  - Kormuniitynoja, (ja myös Sotunginoja)
- Paikallisesti tai muuten tärkeitä luontokohteita, joissa puro tuo erityismerkityksen
  - Itä-Hakkilanoja ja Liinapelto
  - Lammaslampi tulo- ja laskupuroineen
  - Pytinoja
  - Krakanojan latva
  - Kynikenoja

- Seuraavilla kartoilla esitellään täydennyskohteet. Kartoilla näkyvät rajaukset voivat olla epätarkkoja ja niitä tarkennetaan kaavakartalle.

Yleiskaavan 2020 SL- ja luo-alueet sekä uudet puroluontokohteet

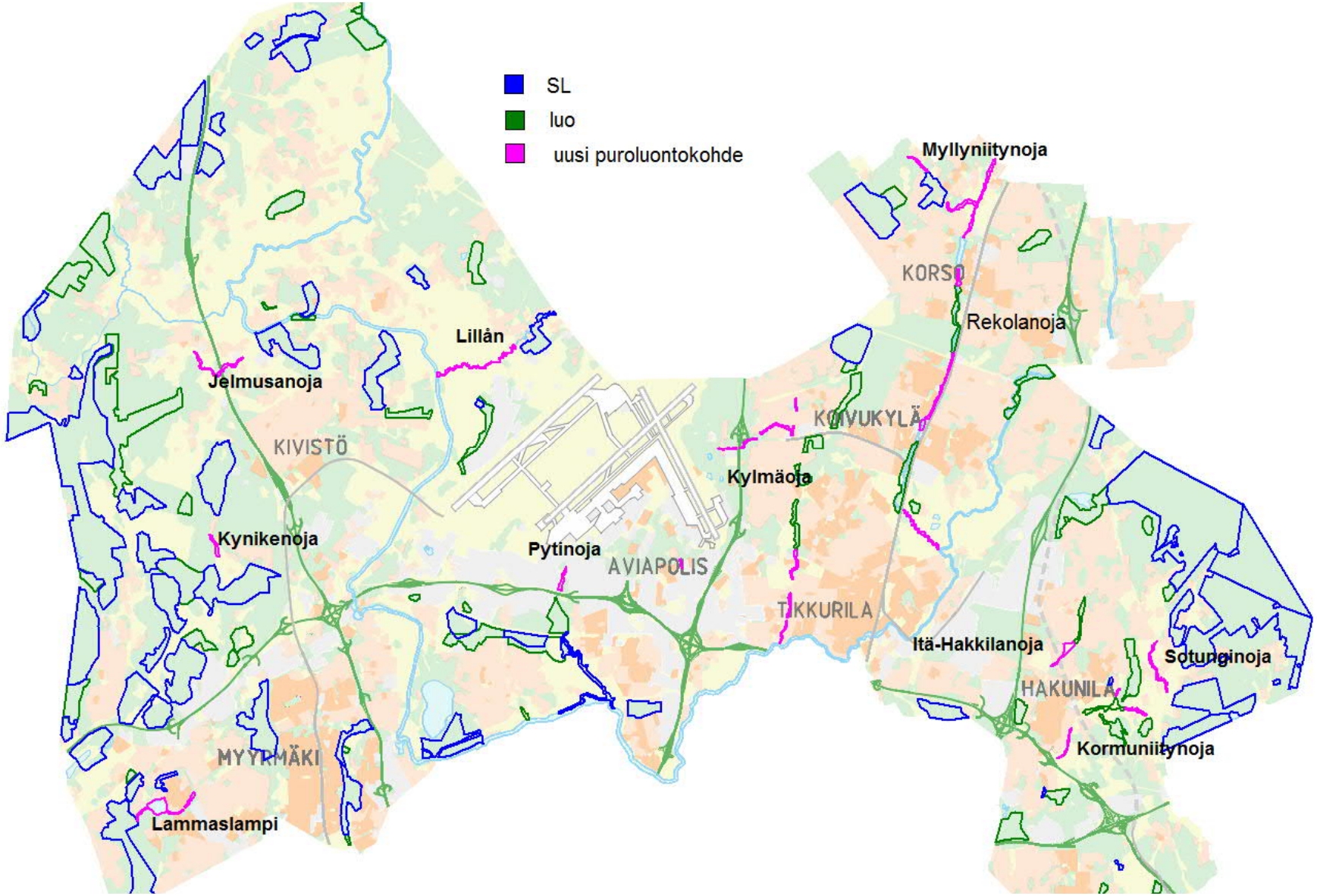

Yleiskaavan 2020 SL- ja luo-alueet, ekologiset runkoyhteydet sekä uudet puroluontokohteet

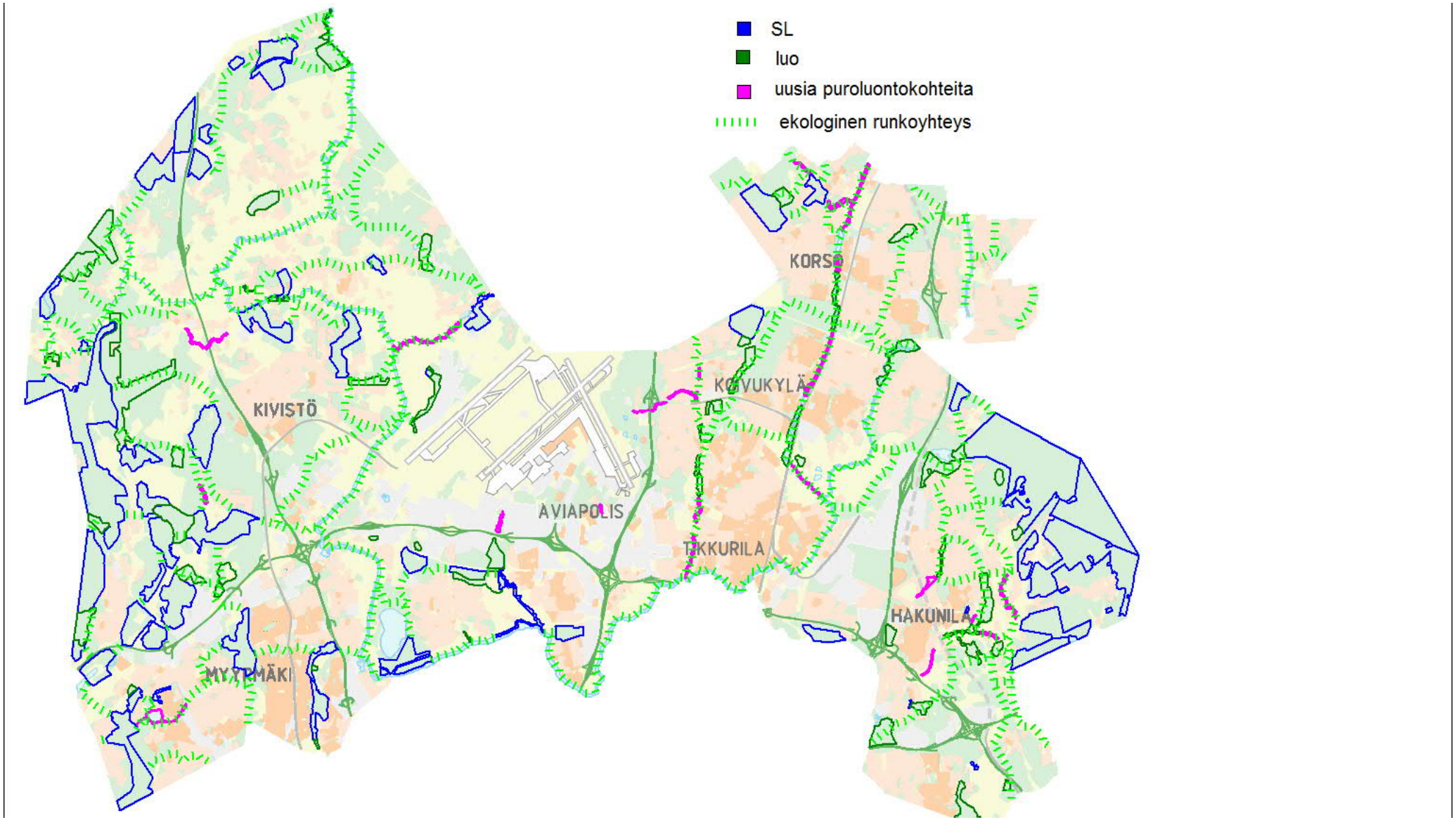

Jelmusanojan purolaakso

- Yleiskaavassa 2007 M, MT, VL ja L
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020 M, MT, VL ja L
- Virtavesiselvityksessä puroluonnon paikallisesti arvokas kohde

Jelmusanoja on uomalinjauksensa hyvin säilyttänyt savikkoalueen puro, joka meanderoi jyrkästi viljelykäytössä olevalla laajalla savikolla. Puro on vahvasti lähdevaikutteinen.

Hämeenlinnanväylä ja Vanha Hämeenlinnantie katkaisevat noin 1,7 km pitkän purolaaksokohteen kolmeen erilliseen osaan, joista keskimmäinen jää teiden välialueelle. Teiden ali puro kulkee putkissa.

Teiden länsipuolella puro on kulttuurivaikutteinen viljelyseudun puro, joka on kuitenkin säilynyt omassa painanteessaan mutkittelevana. Purokäytävä on selkeästi yhtenäinen, ympäröivästä peltoalasta erottuva ympärivuotisesti kasvipeitteisenä säilynyt kokonaisuus. Myös maisemallisesti merkityksellinen kohde.

Voisi olla paikallista merkitystä ekologisena yhteytenä, mutta tiet katkaisevat.

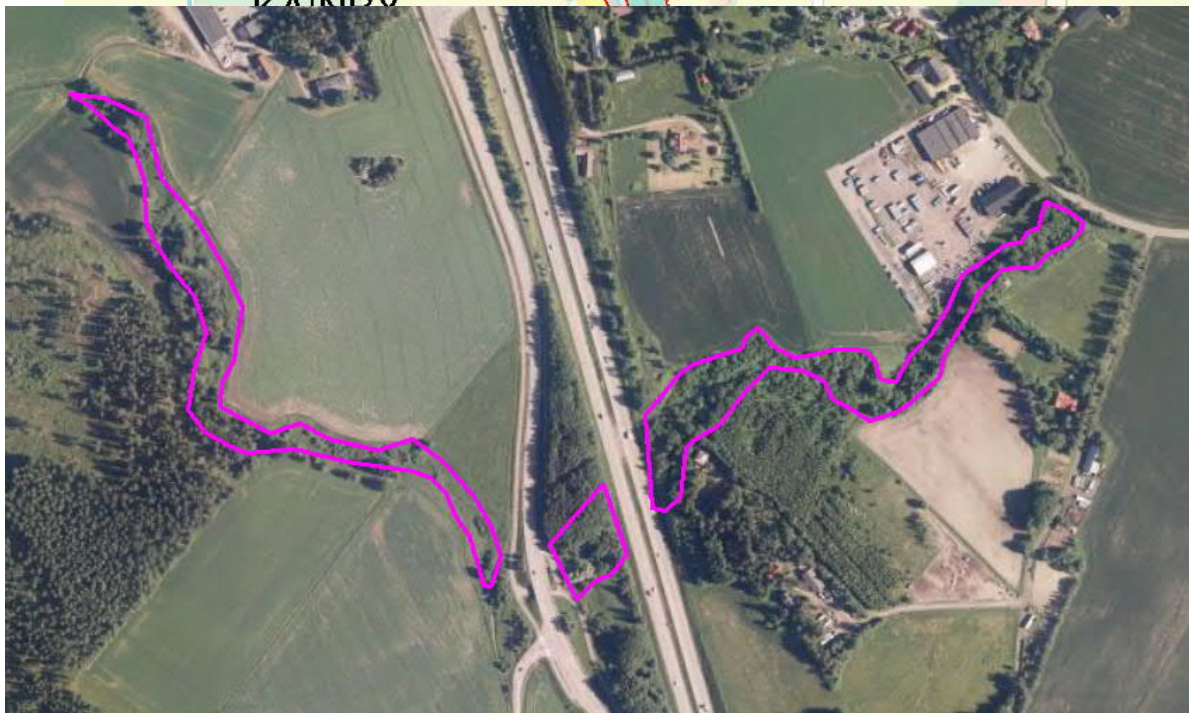

Kynikenojan purolaakso

- Yleiskaavassa 2007 VR, ohjeellinen ulkoilureitti, tieliikennealue
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, VR, ekologinen runkoyhteys, Ohjeellinen ulkoilureitti, ohjeellinen ratsastusreitti, liikenneyhteys
- Virtavesiselvityksessä maakunnallisesti arvokas puroluonnon kohde

Keimolan Isosuosta noin kilometrin alavirtaan sijaitseva purolaakso on säilynyt alkuperäisessä uomassaan noin puolen kilometrin matkalta ja myös sitä varjostava rehevä metsäinen purokäytävä on säästynyt hakkuilta.

Luontotyyppinä puro edustaa havumetsävyöhykkeen turvemaiden latvapuroa, jollainen on luontotyyppinä vaarantunut.

Metsäalueella on runsaasti lähteisyyttä, joka ilmenee tihkupintoina ja pieninä allikkolähteinä. Metsäalueen lähteisyys ylläpitää merkittävältä osin Kynikenojan alivirtaamaa.

Lähettyvillä on useita luonnonsuojelualueita ja luo-alueita ja purolaakso täydentää suojelukokonaisuutta

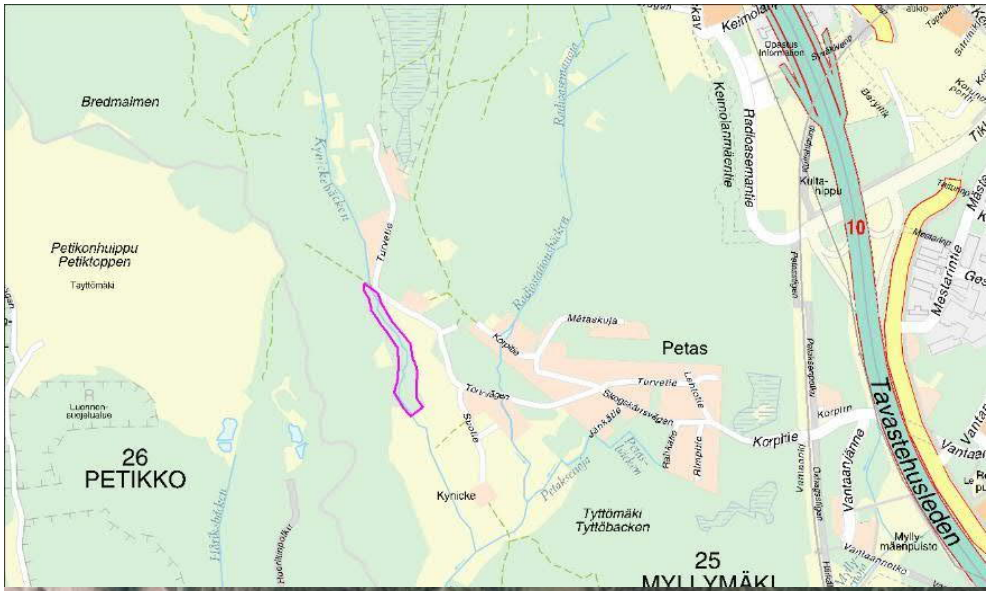

Lammaslampi sekä sen tulo- ja laskupuron purokäytävät

- Yleiskaavassa 2007 VL
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020 VL ja ekologinen runkoyhteys
- Pienvesikokonaisuus, joka ansaitsee enemmän huomiota

Lammaslampi on ruskeavetinen ja rehevä lampi asutuksen keskellä Pähkinärinteessä.

Direktiivilaji viitasammakon inventoinnissa 2018 todettiin lajin elävän Lammaslammella, erityisesti sen länsiosan laskuojassa ja luoteisrannan rantakaislikossa. Nämä alueet voidaan tulkita lajin lisääntymispaikoiksi.

Viitasammakko vaatii menestyäkseen myös vesialueen ympäristöä, jonka olosuhteet säilyvät lajille hyvinä ja muuttumattomina. Lammaslammella todettiin elävän myös tavallista sammakkoa ja rupikonnaa.

Lammaslammen tulopuro, Furumosanoja, on suurelta osin suoristettu ja se laskee Furumossenin luonnonsuojelualueen kautta. Tulopuroon Hämeenkyläntien itäpuoliselle osuudelle on rakennettu kaksi kosteikkoa noin vuonna 2005.

Laskupuro, Lammasoja, kulkee suurelta osin viheralueilla maastossa polveillen ja laskee lopulta Pikkujärveen. Puro on kuitenkin monesta kohdasta suoristettu, siinä on useita rumpuja ja se kulkee paikoitellen kadunvarressa.

Lammaslammen ympäristössä sekä tulo- että laskupuro sijaitsevat viheralueilla muodostaen paikallisesti merkittävän pienvesiluonnon kokonaisuuden ja ekologisen yhteyden.

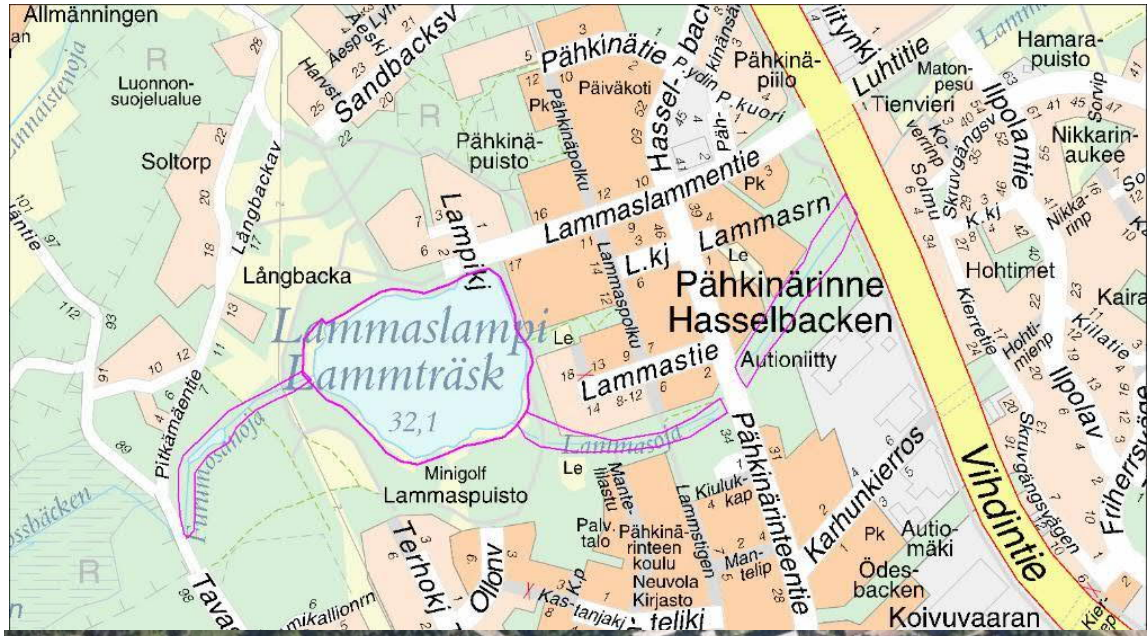

Lillån alajuoksun jokikäytävä

- Yleiskaavassa 2007 VU ja MT
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, VU, MT ja ekologinen runkoyhteys
- Virtavesiselvityksessä valtakunnallisesti arvokas puroluonnon kohde

Katriinantien itäpuolisen metsäisen jokilaakson jälkeen Lillån eli Tuusulanjoki virtaa meanderoiden Isoniitun savikkoisten peltoalueiden läpi laskien Vantaanjokeen. Jokiuoman penkat ovat Isoniitun alueella jyrkkiä ja niissä on havaittavissa paikoin suurista virtaamien vaihteluista johtuvia sortumia. Joen uoman elämisestä on edelleen ilmakuvissa havaittavissa merkkejä: joen pohjoispuolella on joskus ollut mutkitteleva rinnakkaisuoma.

Lillån jokilaakson luonto on poikkeuksellisen monimuotoinen niin veden alla kuin rannoillakin. Kalalajisto on rikas, mihin vaikuttaa osaltaan Tuusulanjärvi. Joen eläinlajistoon kuuluvat myös vuollejokisimpukka ja saukko sekä hyönteisistä rauhoitettu kirjojokikorento.

Lillån muodostaa alueella tärkeän ekologisen yhteyden Vantaanjoelta kohti Tuusulanjärveä.

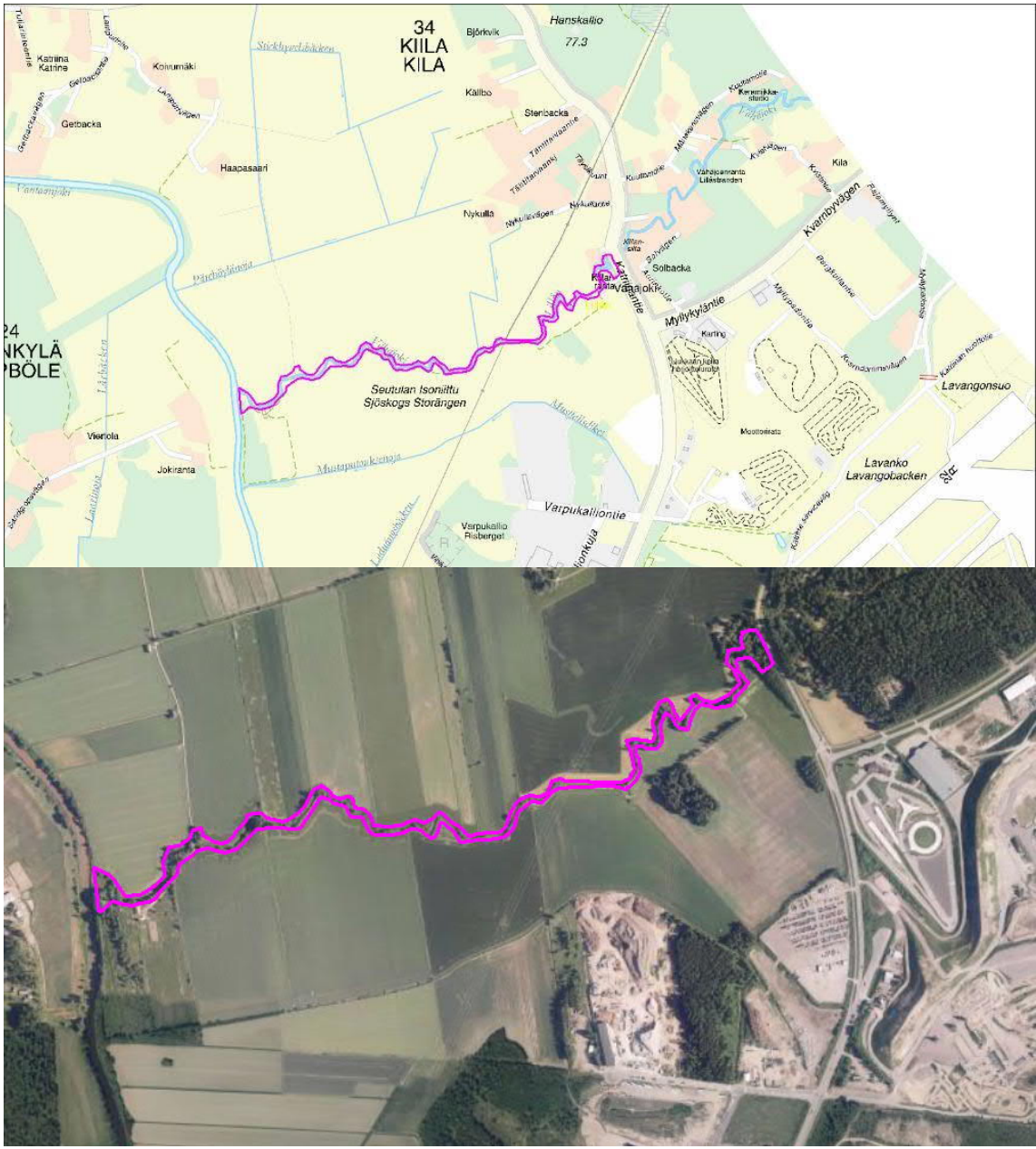

Krakanojan yläjuoksu

- Yleiskaavassa 2007 VL ja ohjeellinen ulkoilureitti
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, VL ja WH-hulevesitulva-allas
- Virtavesiselvityksessä paikallisesti arvokas puroluonnon kohde

Osumapuiston alueella sijaitseva Krakanojan latvaosa on vahvasti lähdevaikutteinen ja puron vesi on alajuoksua kirkkaampaa tai tulva-aikaan humuksen värjäämää. Puronvarren kasvillisuus on rehevää. Vedenlaatuongelmat ja eristyneisyys vaikuttavat siihen, että kalastoa ei täällä latvaosalla ole todettu. Krakanojn latvaosa toimii kuitenkin paikallisena viheryhteytenä Aviapoliksen alueelta etelään.

Osumapuiston alueelle on rakennettu hulevesien hallintaan altaat.

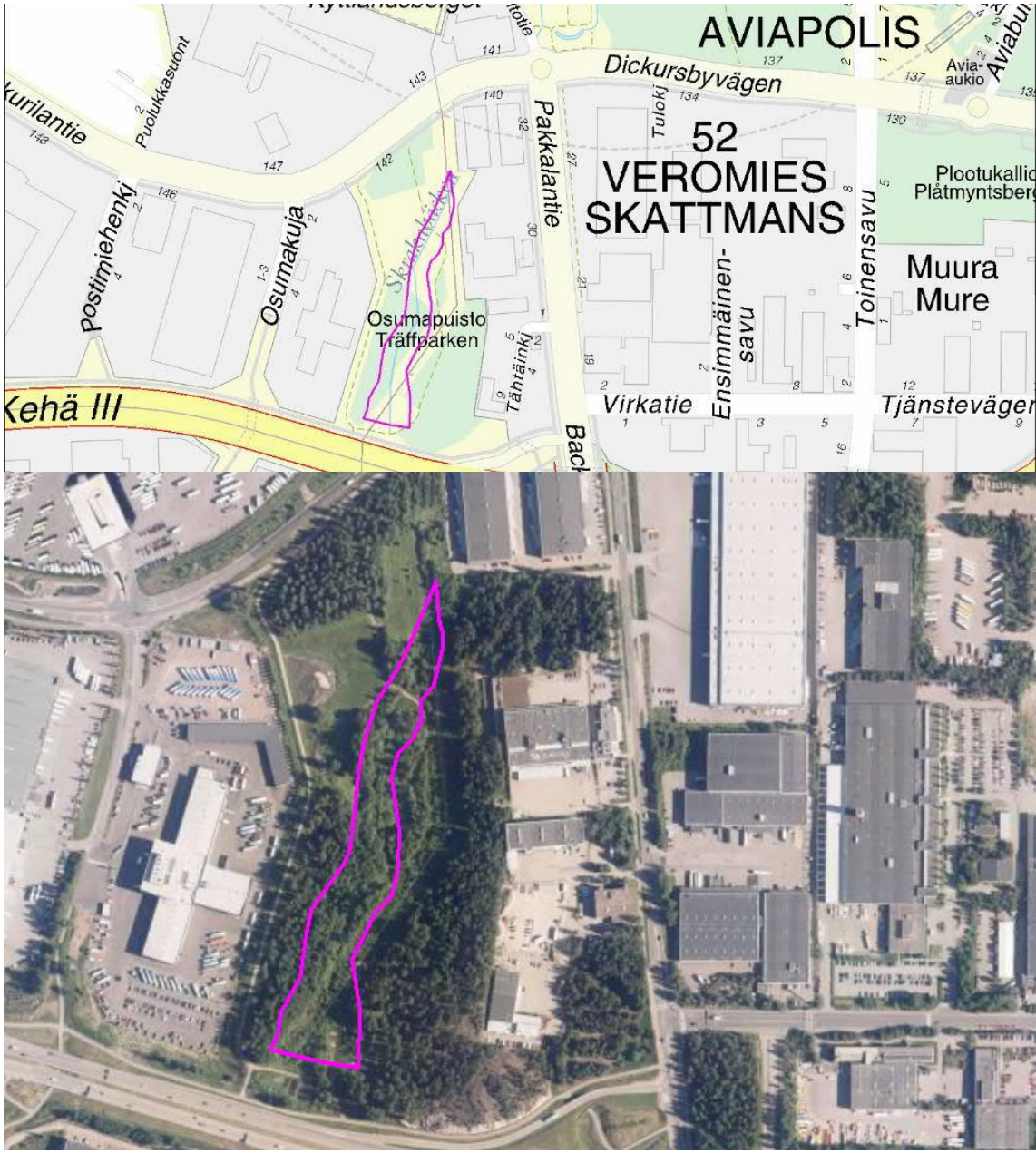

Pytinojan purokäytävä

- Yleiskaavassa 2007 TP, VL ja ohjeellinen ulkoilureitti
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, AC ja virkistusalueyhteys
- Pytinojan eteläosalla on vireillä asemakaava Pyhtäänkorventie 15

Pytinojan purokäytävä muodostaa paikallisesti merkittävän luontokohteen Pyhtäänkorventien pohjoispuolisella tiiviisti rakentuvalla Aviapoliksen alueella. Purolaakso toimii paikallisena ekologisena yhteytenä ja on maisemallisesti hieno sisältäen pienen luonnonputouksen.

Puron yläosalla on lentokentän hulevesien hallintaa varten toteutettu allas.

Kylmäojan purokäytävät

- Yleiskaavassa 2007 A3, TP, VL
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020 AP, TP ja kestävän kasvun vyöhyke, ekologinen runkoyhteys, virkistysalueyhteys, ohjeellinen ulkoilureitti
- Virtavesiselvityksessä Koivukylänväylän ja Tasankopolun välinen osuus, Ilolanpuiston osuus sekä Valkoisenlähteen eteläpuolinen osuus ovat paikallisesti arvokkaita puroluonnon kohteita.

Kylmäoja on kokonaisuutena monipuolinen luontokokonaisuus ja yksi Vantaan tärkeistä vesistöistä.

2010-luvulla Kylmäojan taimenkanta on elpynyt ja poikastuotto on ollut hyvää eikä lentoaseman heikentävää vaikutusta ole puron alajuoksulla ollut enää havaittavissa. Kalaston paluun merkkejä on myös puron yläjuoksulla, mutta kuormitus siellä edelleen näkyy.

Kylmäojan länsihaaralla Tasankopolusta länteen, sijaitsee reilun puolen kilometsin pituinen osuus, jossa puro on säilynyt suurelta osin luontaisessa uomassaan ja johon kuuluu meanderoivia suvantoja ja pieniä kivikkoisia koskia.

Kylmäojan länsihaaran kalataloudellinen kunnostaminen sisältyy lentokentän ympäristöluvan ehtoihin. Finavia on toteuttanut kunnostustoimenpiteitä kesän 2019 aikana Tuusulanväylän ja Ristipuron altaan välisellä puro-osuudella.

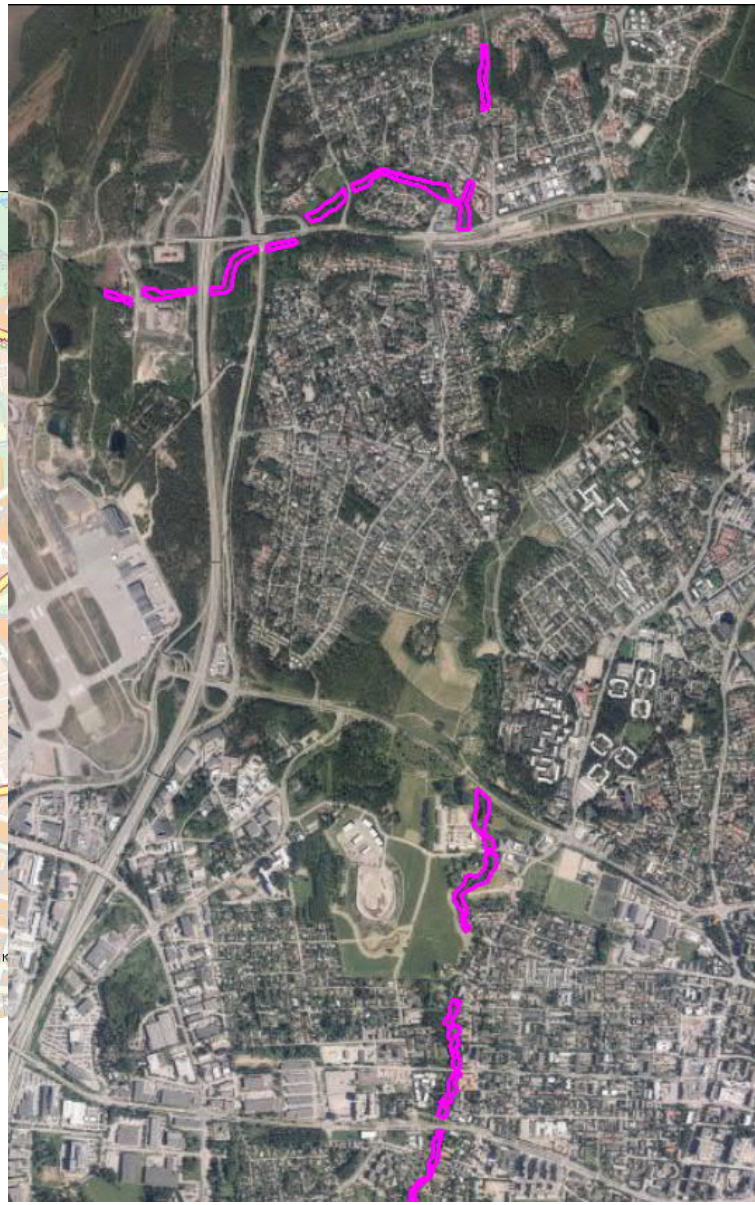

Rekolanojan yläjuoksun ja Myllyniitynojan purokäytävät

- Yleiskaavassa 2007 VL, EV, ohjeellinen ulkoilureitti
- Yleiskaavaluonnos 2020 VL, AP, A, C, VU, kestävän kasvun vyöhyke, ekologinen runkoyhteys, virkistysalueyhteys, ohjeellinen ulkoilureitti
- Korsontien eteläpuolelta jatkuen Haxberginhakaan sijaitsee virtavesiselvityksessä maakunnallisesti arvokas puroluonnon kohde, Rekolanojan yläjuoksun purokäytävä, josta pääosa on osoitettu yleiskaavoissa luo-alueeksi.
- Virtavesiselvityksessä Myllyniitynojan alajuoksu on maakunnallisesti arvokas puroluonnonkohde

Rekolanoja sivupuroineen on monipuolinen luontokokonaisuus, jolla on kasvillisuuden, linnuston ja kalaston kannalta arvokkaita osuuksia.

Latvaosiltaan vahvasti lähdevaikutteinen Myllyniitynoja muodostaa vehreän ja metsäisen purolaakson, joka on säilynyt Tussinkoskelta Rekolanojan pääuomaan saakka alkuperäisessä meanderoivassa uomassaan.

Myllyniitynoja tuo vettä Tussinkosken luonnonsuojelualueelle, joten myös tällä yläpuolisella osuudella on merkitystä. Kalastoltaan Myllyniitynoja on arvokas puro, jonka alajuoksulla on taimenen lisääntymisen kannalta hyvät olosuhteet.

Rekolanojan pääuomalle on kunnostettu useita kutusoraikkoja taimenelle ja purosta on tehty havaintoja myös saukosta.

Paikoitellen hyvinkin ahtaassa paikassa virtaava Rekolanoja on Kylmäojan tapaan kalastoltaan tärkeä vesistö, jonka luontoarvoja tulisi huomioida koko matkaltaan.

Korson Ankkapuiston lampialuetta kehitetään rakennettuna maisemapuistona vastapainoksi esim. eteläpuoliselle Metsopuiston luonnontilaiselle purovyöhykkeelle.

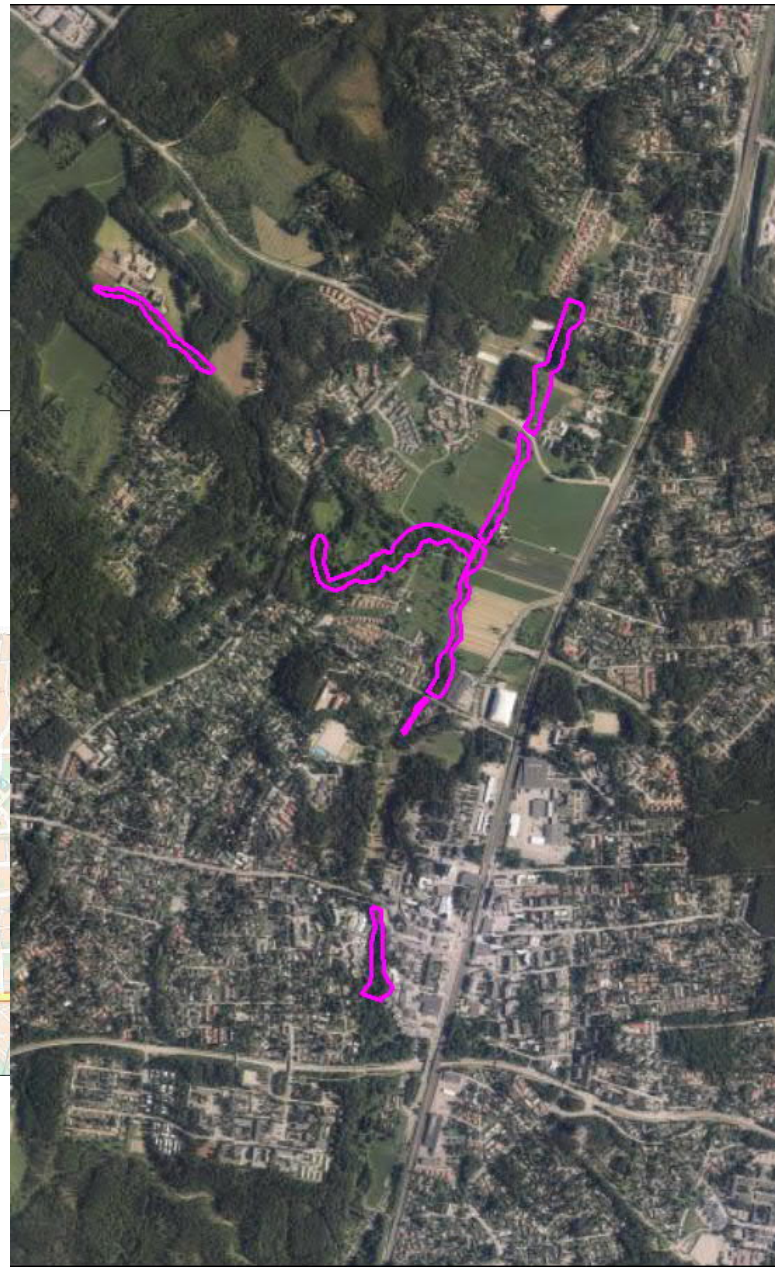

Rekolanojan keski- ja alajuoksun purokäytävät

- Yleiskaava 2007 VL, maisemallisesti arvokas alue, ohjeellinen ulkoilureitti
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, VL,VU, arvokas kulttuuriympäristö, ekologinen runkoyhteys ja ohjeellinen ulkoilureitti
- Virtavesiselvityksessä paikallisesti arvokas puroluonnon kohde

Keskijuoksullaan Rekolanoja kulkee hyvin ahtaassa, mutta kuitenkin vihreässä käytävässä, joka antaa suojaa vesistölle ja sen eliöstölle.

Rekolanojan alajuoksu radan kaakkoispuolella kulkee golfkentän keskellä meanderoiden. Alueella on kapealti hienoja lehtoja, joista osa on hyvin lahopuustoisia. Tietynlaisesta ilmeettömyydestään huolimatta puro on lajistoltaan täällä varsin monipuolinen ja alajuoksulla näkyy myös rehevän Keravanjoen vaikutus mm. simpukoiden ja seisovan veden kalalajien yleistymisenä.

Rekolanoja muodostaa varsin yhtenäisen vihersormen ja ekologisen yhteyden, joka yhdistyy Keravanjoen jokikäytävään.

Rekolanojan luontokokonaisuutta täydentää osaltaan myös läheisen golfkentän lammet, joiden linnusto on selvityksissä todettu olevan yllättävän monipuolinen. Pesimähavaintoja on mm. joutsenista ja nokikanoista sekä paljon havaintoja muuttolevähtäjistä.

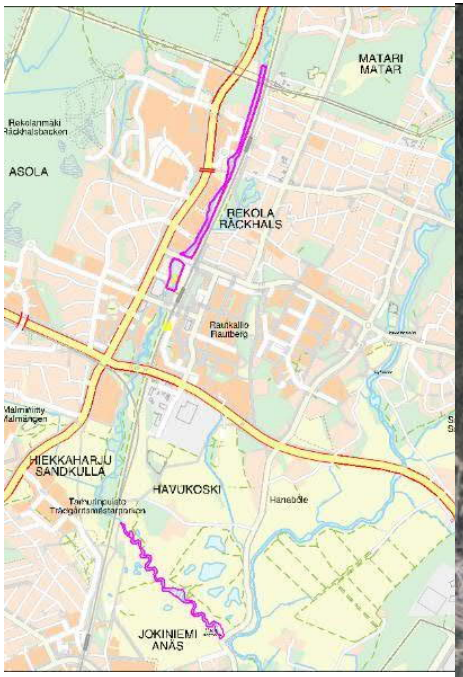

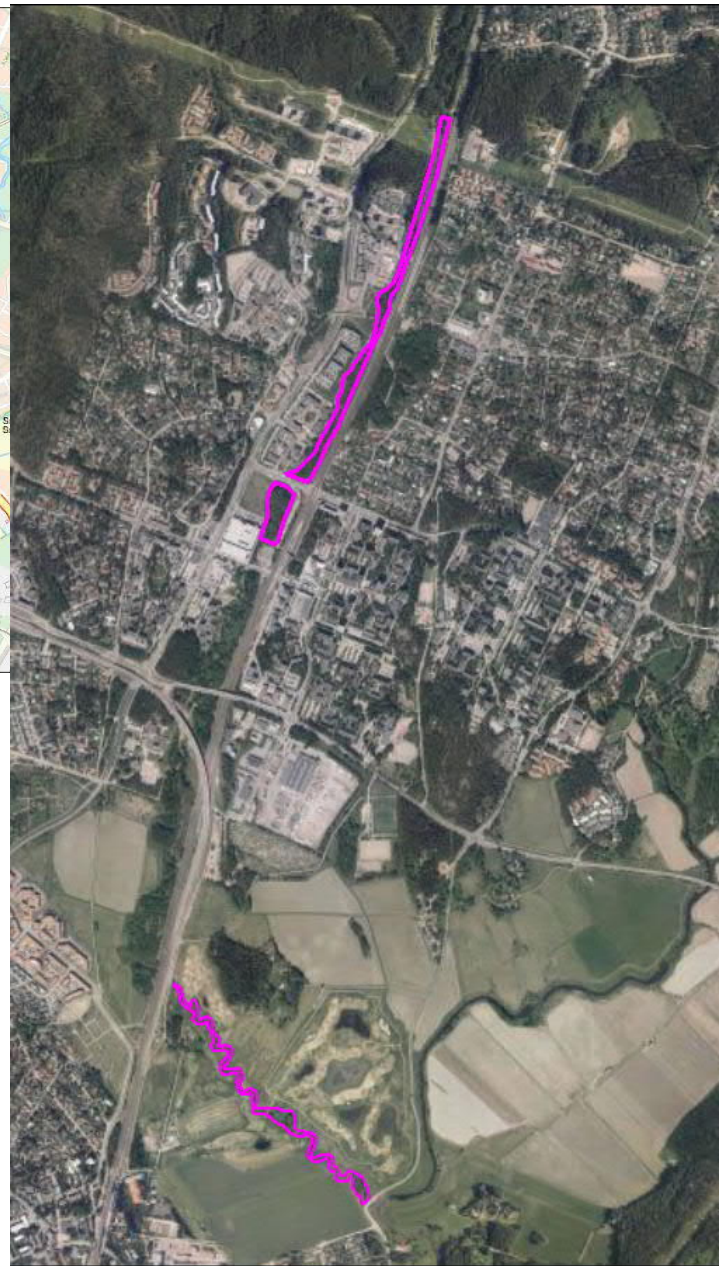

Itä-Hakkilanojan alajuoksu ja Liinapelto

- Yleiskaava 2007 VL, ohjeellinen ulkoilureitti
- Yleiskaava 2020 VL, AP, ekologinen runkoyhteys, virkistysalueyhteys, ohjeellinen ulkoilureitti

Täydentää Itä-Hakkilanojan luo-alue-ehdotusta

Itä-Hakkilanojan yläjuoksua on esitetty yleiskaavaluonnokseen uudeksi puronvarren luo-alueeksi. Luo-ehdotuksen alueella uoman ympäristö on kasvistollisesti arvokasta ja pääosiltaan puustoista. Puronvarsi on myös osa ekologista yhteyttä.

Itä-hakkilanojan luo alueen täydentämiseksi Itä-Hakkilanojan vartta ja erityisesti sen alajuoksulla olevaa Liinapellon aluetta on hoidettu vuosina 2000 ja 2001 perhosniittynä ja alueella tavattiin monipuolista perhoslajistoa. Vantaan niittyohjelman tavoitteena on hoitaa niittyä luonnon monimuotoisuutta edistäen.

Itä-Hakkilan lepakkoselvityksessä vuonna 2006 osoitettiin havaintojen perusteella lepakoille soveltuva pitkänomainen ruokailualue Vaunukallion alueen pohjoispuolella Itä-Hakkilanojan varrelle.

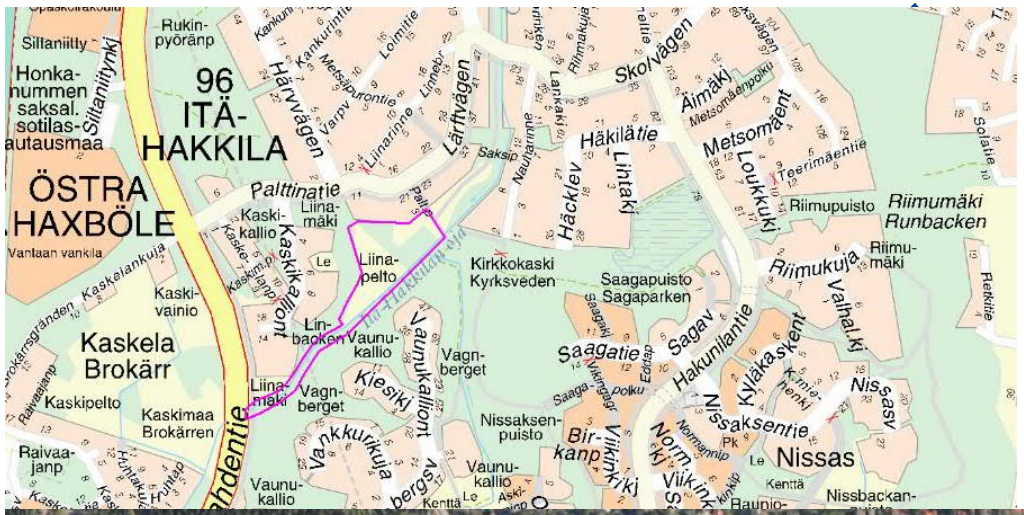

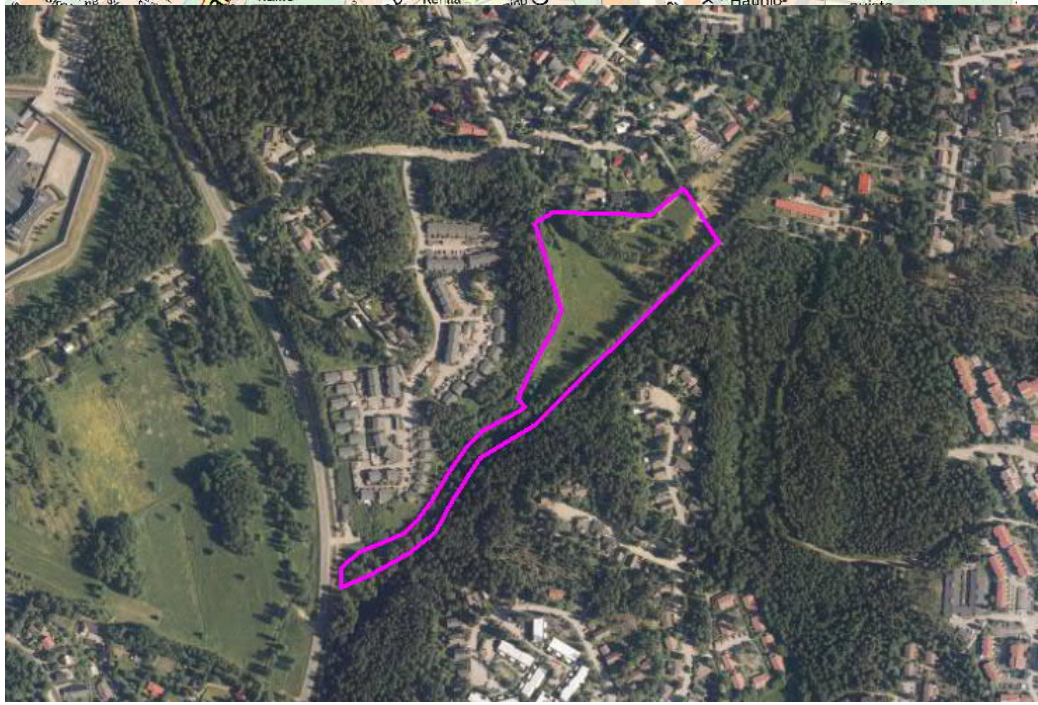

Kormuniitynojan ja Nissbackanojan purokäytävät

- Yleiskaavassa 2007 VL, MT, kyläkuvallisesti arvokas alue, maisemallisesti arvokas alue
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, VL, MT, ekologinen runkoyhteys, arvokas kulttuuriympäristö, kestävän kasvun vyöhyke
- Virtavesiselvityksessä Kormuniitynojan itäosa ja Nissbackanoja ovat paikallisesti arvokkaita puroluonnon kohteita

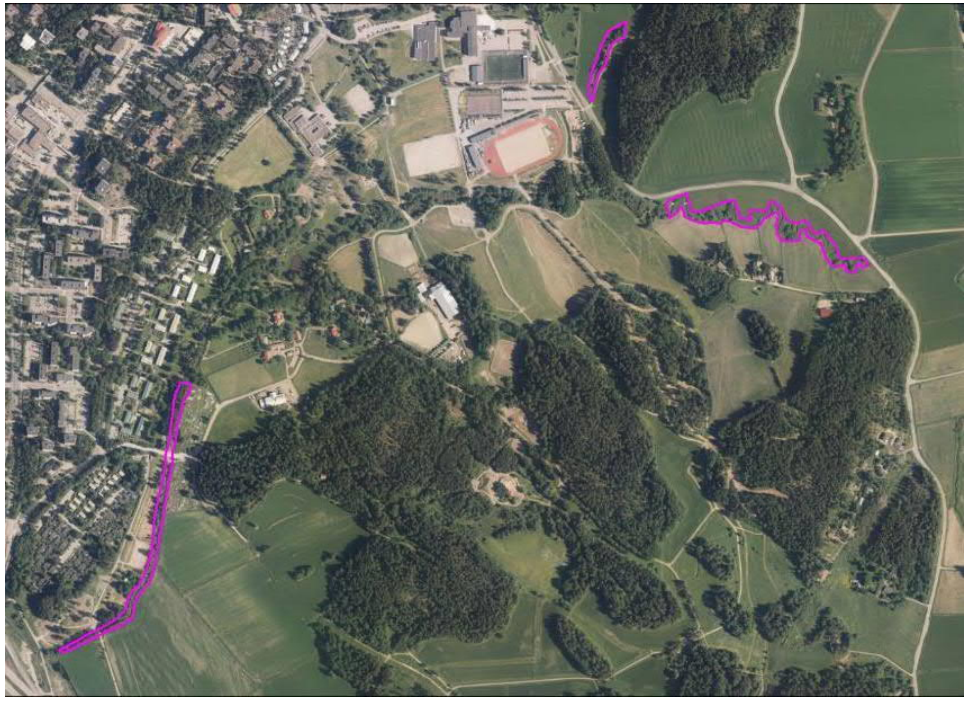

Kormuniitynojan luo-alueen itäpuolinen mutkitteleva puro-osuus sekä pohjoisesta laskeva Nissbackanoja sisältyvät virtavesiselvityksen arvoalueeseen täydentäen nykyistä luo-aluetta. Puroja voi näiltä osilta kuvailla kulttuurivaikutteisina viljelyseudun puroina, jotka ovat säilyneet omissa painanteissaan mutkittelevina.

Vuorilehdontien ja Kehä III:n välisellä osuudella Kormuniitynoja on hieman käsitellympi, mutta sekin on silti tärkeä osa tätä Kormuniitynojan ainutta yhtenäistä kokonaisuutta.

Sotunginojan purokäytävä

- Yleiskaavassa 2007 MT, AT, kyläkuvallisesti arvokas alue
- Yleiskaavaluonnoksessa 2020, MT, AT, ekologinen runkoyhteys, arvokas kulttuuriympäristö
- Virtavesiselvityksessä paikallisesti arvokas puroluonnon kohde

Kalkkiuunintien alapuolisen viljelylaakson pohjalla sijaitsee jyrkästi meanderoiva Sotunginojan (Myyraksenojan) osuus. Virtavesiselvityksessä tätä puro-osuutta kuvaillaan mahdollisesti pisimpänä Vantaalla oikomattomana säilyneistä yhtenäisistä puro-osuuksista (noin 1,7 km).

Purossa on useita pieniä hiekkapohjaisia koskialueita, joiden kivikoilla esiintyy myös vesisammalia. Sotunginojassa elää tavanomaista kalastoa ja keväisin puroon nousee Krapuojan kautta merestä särkikaloja kudulle. Puro kuuluu myös seudulla elävien saukkojen elinpiiriin.

.

Lähdeaineistoa

Vantaan kaupunki 2019, Purokäytävien mitoitusperiaatteet

Ojala 2019, Vantaan ekologiset yhteydet 2018

Vahtera & Männynsalo 2019, Vantaanjoen yhteistarkkailu – vedenlaatu ja piilevät 2018

Haikonen & Kervinen 2019, Vantaanjoen yhteistarkkailu – kalasto ja ravut

Kontula & Raunio (toim.), Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018, Suomen ympäristö 5/2018

Lindblom 2017, Vantaan linnustoselvitykset 2017

Vantaan kaupunki 2016, Vantaan purojen kunnostusohjelma 2016-2020

Luontotieto Keiron Oy 2016, Vantaan saukkoselvitys

Tuominen 2015, Vantaan kaupungin purojen luokittelu valuma-alueiden vettä läpäisemättömän pinnan perusteella

Faunatica Oy 2013, Krakanojan saukkoselvitys

Janatuinen 2011, Vantaan virtavesiselvitys

Närhi 2011, Vantaan Krapuojan ja Kormuniitynojan ekologinen tila pohjaeläimistön kuvastamana

Vantaan kaupunki 2009, Vantaan pienvesiselvitys

Tiensuu 2008, Vantaan Kylmäojan ekologinen tila pohjaeläimistön perusteella arvioituna

Ojala 2004, Rekolanojan kasvillisuus

Vantaan purotalkkareiden raportit vuosina 2016-2018